

Petar RUNJE

Franjevke trećoredice i klarise u gradu Krku¹

mr. sc. fra Petar RUNJE, TOR
Samostan franjevac trećoredaca
glagoljaša sv. Franje Asiškoga
Trg krčkih glagoljaša 2, Krk

UDK 271.3-055.2(497.5 Krk)(091)
Izvorni znanstveni članak

Autor u radu piše o franjevka trećoredicama i klarisama koje su imale svoj samostan u gradu Krku. Na temelju neobjavljenih arhivskih izvora donosi pregled života i djelovanja ove redovničke zajednice od njezinih početaka do zatvaranja samostana početkom 19. stoljeća. Iznose se različiti podatci o pojedinim redovnicama i položaju samostana u dugom razdoblju srednjovjekovlja i novovjekovlja.

Ključne riječi: Sv. Franjo Asiški, franjevci, franjevke, trećoredice, klarise, Krk.

Sveti Franjo Asiški (1182. – 1226.) tijekom povijesti imao je, a ima i danas, lijep broj sljedbenika i istinskih poklonika. Od njegovih obraćeničkih dana (1205.) slijedili su ga mnogi muškarci i žene trudeći se živjeti u duhu evanđelja kako je on živio. Od najranijih dana njegova javnoga djelovanja slijedili su ga mnogi kako iz njegove pokrajine Marche, tako i širom europskoga kontinenta.

---

1 Autor je ovaj rad svojevremeno predao Uredništvu *Krčkog zbornika*, no u međuvremenu je objavljen u njegovoj knjizi (Petar Runje, *Prema izvorima II. Rasprave i članci o hrvatskim franjevcima trećoredcima glagoljašima*, Krk – Zagreb: Povijesno društvo otoka Krka /*Krčki zbornik*, sv. 68. *Posebno izdanje*, sv. 61/ i Provincijalat franjevac trećoredaca glagoljaša /Biblioteka Novaja i vethaja, knj. 9/, 2012., str. 79-87) iz koje ga sada prenosimo.

U isto vrijeme pojavljivali su se njegovi sljedbenici na Apeninskom poluotoku, Dalmaciji, Sloveniji, Hrvatskoj, Austriji, Njemačkoj, Francuskoj, Engleskoj i raznim drugim zemljama. To ne znači da je u svim tim zemljama bilo njegovih bliskih sunarodnjaka Asižana, nego da je njegova temeljna opredijeljenost – živjeti sveto evanđelje – zahvaćala široke narodne mase posvuda gdje se proširio glas o njegovoj pojavi. Njegova beskompromisna odlučnost i snažna opredijeljenost za življenje evanđelja bila je duhovna snaga koja je stvarala plodno tlo u dušama vjernika, koji su iščekivali da ih potakne, nadahne i povede Gospodin. Obistinjuje se riječ Otkrivenja: „tada Onaj što sjedi na prijestolju reče: *Evo, sve činim novo!*” Obnovljena snaga evanđelja nadahnjivala je mnoge i živjela u njima.

Taj snažan prodor evanđeoske poruke, životom koji je živio Franjo, zahvaćao je sve, kako piše Toma Čelanski: „Mnogi su iz naroda, plemeniti i neplemeniti, klerici i laici, božanskim nadahnućem taknuti, počeli pristupati k svetom Franji sa željom da doživotno vojuju pod njegovim vodstvom i po njegovoj nauci (...). Potaknuti njegovim propovijedanjem, načinom života, Pravilom i naučavanjem obnavljali su se vjernici Crkve Kristove obaju spolova, a trostruka vojska onih koji se spašavaju donosila je pobjede. Svima je davao upute za život i svakom staležu pokazivao istinski put spasenja”²

Prvi znakovi nazočnosti sljedbenika sv. Franje u Krku

Vrijedno je spomenuti kako je grad Krk među prvim našim gradovima zabilježio srednjovjekovnu legendu o tome da je sv. Franjo posjetio našu zemlju, i to baš grad Krk. Veći dio hrvatskih primorskih gradova njeguje legendu da je sv. Franjo, kad su ga protivni vjetrovi bacili na obalu „Sclavoniae”, boravio baš u njima. No najstarija takva pribilježena legenda odnosi se na grad Krk. Godine 1539. fra Nikola Divnić, provincijal franjevac konventualaca, šalje pismo iz Cresa u grad Krk u kojem navodi da je sv. Franjo posjetio grad Krk

.....
2 *Toma Čelanski I*, 15, 37. U povijesnim prikazima često se govori o dolasku franjevaca u pojedinu pokrajinu, grad i samostan izdaleka: iz Italije, Asiza ili iz drugih mjesta, što ne mora biti točno. Dobre i snažne vijesti stvaraju u lokalnom pučanstvu brz odgovor, vjernici se povode i sami ostvaruju počinjući živjeti na način o kojem su nešto čuli. Franjo je nadahnjivao zajednicu i s njom surađivao uklapajući ju u bratski projekt života.

godine 1212. i traži neka čuvaju taj dragocjen podatak u svojoj sredini.³ Je li to bio baš grad Krk, nemamo drugih potvrda ranijega datuma, a možemo pretpostaviti da je legenda vjerodostojna jer je pribilježena prije gotovo pet stotina godina. Drugi su gradovi takvu legendu pribilježili u nedavnoj prošlosti, prije sto ili dvjesta godina.

Najraniji spomen redovnika franjevca iz grada Krka imamo krajem prve polovice 13. stoljeća (1249.) u osobi fra Ivana Krčanina koji se spominje u Dubrovniku.⁴ Običaj je bio u to vrijeme da se redovnici oslovljavaju imenom i mjestom podrijetla ili boravka. Fra Ivan je u ovom slučaju sigurno oslovljen mjestom podrijetla, Krkom. A možda je i pripadao redovničkoj zajednici u Krku. Na temelju toga podatka pomišlja se da je u gradu Krku već u prvoj polovici 13. stoljeća organiziran franjevački samostan. Siguran podatak o samostanu sv. Franje u Krku spominje se godine 1271. u oporuci udovice Spreze. Godine 1258. u Krku je fra *Bonacursus*, franjevac i krčki biskup.⁵

Krajem 13. stoljeća u Krku je pokraj franjevačkoga samostana postojala i bratovština sv. Franje. Bratovština je jaka i dobro organizirana. Bratimi su uz molitveni život imali i naglašen društveni život i bili čvrsto povezani s franjevačkim samostanom u Krku. Braća bratovštine, kao što je običaj u to vrijeme, posebnu su brigu posvećivali bolesnima i slabima. Prigodom sprovoda svi su bili dužni sudjelovati na obredima i moliti se za pokojnu braću. Ako oboli brat izvan otoka, bratovštinski upravitelji dužni su se pobrinuti da ga posjete, a braću preminulu izvan mjesta dužni su donijeti u grad. Članovi su dužni barem dva puta godišnje pristupiti svetoj pričesti, a preporučalo se da se što češće ispovijedaju. Braća su dužna sudjelovati u mjesečnim susretima. Ako izbije svađa među bratimima, dužni su se javno pomiriti, a u problematičnim slučajevima preporučuje se da pri ruci kod izmirenja braće bude gvardijan ili vikar samostana. U popisu preminulih članova nalazi se nekoliko ženskih imena, a među živima nema nijedne.⁶ Razlog tomu Mate Polonijo vidi u tome što je postojalo više bratovština i žene su pripadale drugim bratovštinama.⁷ Ipak

3 APFT, Zagreb, Pergamene II C 2, 1539.

4 *Codex diplomaticus* IV, 378: *et fratris Johannis de Vegla de ordine fratrum minorum*.

5 Runje 2002, 111-117.

6 AFSEA, Krk, *Bartolijev zbornik* I, 1300.

7 ABO, Krk, Mate Polonijo, Bratovština sv. Franje u Krku. U Krku je 1348. godine bilo osam različitih bratovština (Klaić 1972, 175).

znamo za jednu članicu iz godine 1524., i to Dinku udovicu Kirina Dvornića. U oporuci kao članica bratovštine poklanja bratovštini jednu kamenicu za ulje i određuje da se ne smije nikada otuđiti.⁸ Kako je popis živih članova iz prve polovice 16. stoljeća, smatram da su žene pripadale ženskoj bratovštini franjevačkoga trećega reda.

Franjevke trećoredice

Na Glavotoku se 1277. godine nalazila bratovština ili redovnička zajednica pobožnih žena koje su odabrale, u duhu vremena, povučeni život u osami kao pustinjakinje i na taj način slavile Boga.⁹ Jesu li pripadale i određenoj redovničkoj zajednici, možemo samo nagađati. Kako je u to vrijeme bio proširen franjevački način života, možemo pretpostaviti da su bile franjevačke provenijencije. A možda u prilog tomu ide i činjenica da je tu u prvoj polovici 15. stoljeća ustanovljen samostan pustinjaka oslovljavanih „remete”, franjevaca trećoredaca glagoljaša. U gradovima u kasnom srednjem vijeku bilo je dosta žena koje su živjele kao prave pustinjakinje u svojim obiteljima slijedeći franjevački oblik života. Tako znamo za brojne eremitorije žena u Zadru i Splitu u 14. i 15. stoljeću u gradskim četvrtima kao i u prigradskim naseljima u kojima su služile leprozima i bolesnima. Leprozi kao i bolesnici uopće bili su često povod vjernicima da im se posvete i olakšaju patnje. Njima su bili skloni franjevački pokornici, tj. članovi bratovština i zajednice pobožnih žena – trećoredica. Zajednice pobožnih žena nastajale su tako što bi se udružile dvije ili tri udovice i odabrale pokornički i molitveni način života i obavljale društvenu samaritansku ulogu. Nije rijetkost da je pojedina udovica uzela na stan djevojčicu i s njom živjela pravi redovnički život. Tako su nastajale male tobožnje redovničke zajednice pobožnih žena pod okriljem samostana, tj. redovničke zajednice trećoredica.

U inače veoma škrtim arhivskim izvorima imamo potvrdu da je krajem prve polovice 14. stoljeća u samom gradu Krku bilo istovremeno nekoliko eremita. Cecilija udovica pok. Petra Vulpe u oporuci 1. srpnja 1348. godine ostavlja svim pustinjakinjama po tri groša, a pustinjakinji Paški ostavlja ono

8 ABO, Krk, Mate Polonijo, Bratovština sv. Franje u Krku.

9 Miscellanea II- IV, 8: *Item conicam unam sororis (!) ecclesie sancte Marie de Capite.*

što se kod nje već nalazi.¹⁰ U drugoj polovici 15. stoljeća bilo je trećoredica koje su živjele u svijetu, a i onih koje su živjele poput redovnica u zajednici.

Bartolina, udovica Stjepana Vulicina, „professa tertii ordinis beati Francisci”, u oporuci od 28. ožujka 1473. određuje neka bude pokopana kod samostana sv. Franje u Krku. Ostavlja najveći dio svoga imanja muškoj i ženskoj djeci.¹¹ Po svemu sudeći, ona je članica franjevačkoga svjetovnoga reda i po *Pravilu* sastavlja oporuku. Zavjetovana je trećoredica, ali ne možemo reći da živi u zajednici s drugim sestrama, tj. u samostanskim uvjetima.

Helena Sirsa iz Vinodola, „professa tertii ordinis sancti Francisci”, u oporuci 9. siječnja 1478. godine ostavlja Klari, zavjetovanoj trećoredici, svoju kuću u kojoj živi pokraj crkve sv. Marka u Krku. Zatim određuje neka Klara raspolaže kućom dok je živa, a nakon toga neka ta kuća bude na raspolaganje djevojci koja s njima sada živi, ako bude dobra, i drugim siromašnim sljedbenicima sv. Franje ako ih bude.¹² Tu već vidimo pravi zajednički život i pripadnost franjevačkomu Trećem samostanskom redu. Šteta je što nije navedeno ime djevojke koja živi s njima, a koja bi trebala biti produžena budućnost te zajednice. No znamo da se dotična kuća nalazi usred grada, pokraj crkve sv. Marka. U oporuci se još naglašava da, ako ubuduće ne bi bilo takvih koje će živjeti u zajednici i biti članice zajednice, kuća pripadne samostanu sv. Franje u Krku. Izvršiteljicom oporuke imenuje sestru Klaru.

Godine 1486., 22. kolovoza, piše oporuku Ivan Franjo de Bonmartinis, „de Monteselice”, stanovnik Krka, i određuje da ga pokopaju u crkvi sv. Franje gdje je pokopan njegov sin, i da prvi od njegove djece koji dobije novac koji je on založio dade stotinu zlatnih dukata samostanu sv. Franje u Krku. Šalje neke nasljednike na hodočašće Sv. Mariji i Sv. Franji u Asiz i neka daju odijelo „et vestiuntur unum pauperum cum Rascia berettina”. Franjevci trećoredci imali su sivo odijelo, „berettino”, i vrlo su često oslovljavani „pauperes” ili „pauperes heremitae”, „remete” i slično.¹³ Tri godine kasnije (1489.) Dominika, rečena „Pretea”, trećoredica, daje samostanu sv. Franje svoju kuću u blizini Sv. Uršule

10 AFSFA, Krk, *Bartolijev zbornik* I, f. 12^r, 1. VII. 1348.

11 AFSFA, Krk, *Bartolijev zbornik* I, f. 69^r, 28. III. 1473.

12 AFSFA, Krk, *Bartolijev zbornik* I, ff. 69^v-70^r, 9. I. 1478.: *ad conventum sancti Francisci de Vegla libere perveniant. Commissariam et huius ordinationis executricem dicta testatrix instituit et esse voluit ipsam Claram sororem tertii ordinis.*

13 AFSFA, Krk, *Bartolijev zbornik* I, f. 75^v, 22. VIII. 1486.

u Krku i to određuje jer je primljena u Treći red sv. Franje. Ona to jednostavno predaje u vlasništvo samostana, a prihvaćena je za članicu reda. Mislim da se može shvatiti: samostanskoga reda, jer daje svoju kuću drugima, a sama se seli drugamo.¹⁴ Uršula „del terzo Ordine di S. Francisco” 1497. u Krku određuje godišnje dati jedan dukat za kuću u ulici sv. Jeronima.¹⁵ Uršula je trećoredica u svijetu.

U Krku u samostanu redovnica kod crkve sv. Marije od Navještenja, 12. svibnja 1519. godine sastavlja oporuku časna sestra Margarita Vojković „de Vegla professa tertii ordinis sancti Francisci, tamquam principalis et caput sororum monialium eiusdem ecclesie”. Oporuku piše u odsutnosti drugih sestara. Poziva se na pokojnu sestru Benediktu Schinella i sestru Franceschinu koja se u svijetu zvala Margareta i koja je umrla u Trevisu kao trećoredica, odredivši prije smrti da sve što ima u Trevisu pripadne sestrama u Krku, ali samo uz uvjet da promjene habit i pravilo, tj. da postanu monahinje klarise. U oporuci Margareta još odlučuje da ukoliko bi nestalo sestara klarisa u Krku sve imanje preuzmu franjevci u samostanu sv. Franje u Krku, ali uz uvjet da nisu oni krivci za taj nestanak. U protivnom neka sva imanja pripadnu hospitalu u Krku.¹⁶ Od 12. svibnja 1519. godine samostanske trećoredice kod crkve sv. Marije od Navještenja u Krku mijenjaju redovničku zajednicu i od trećoredica postaju klarise. Ranije je uz crkvu sv. Marije od Navještenja bio samostan trećoredica. Godine 1513., 20. lipnja, Helena, kći Antona de Capalbo, ostavlja u oporuci dio novca i jednu manju kuću „sororibus ecclesiae sive monasterii sanctae Mariae Annuntiate Veglae”, tada još trećoredicama.¹⁷

S ovim promjenama trećoredice u Krku nisu nestale jer su mogle postojati i uz druge crkve u malim zajedničkim stanovima, kako je bio običaj u to

14 AFSFA, Krk, *Bartolijev zbornik I*, f. 76^r, 7. IX. 1489.: *Cum esset acceptura tertium ordinem sancti Francisci, sponte et libere dedit, et tradidit et donavit per donationem quae dicitur inter vivos.*

15 AFSFA, Krk, *Bartolijev zbornik I*, f. 196^v, 6. VIII. 1497.

16 AFSFA, Krk, *Bartolijev zbornik I*, ff. 95^v-96^v: *Cum hoc conditione si sorores deficerent et ibi non essent monasterium, reliquit et ordinavit quod huiusmodi bona deveniant monasterio fratrum conventualium sancti Francisci Veglae. Dumodo ipsi fratres non sint causa quod eorum malitia vel malignitate ibi non essent moniales nec monasterium. Quod si essent voluit et ordinavit ipsa testatrix quod ex ipso monasterio fiat hospitale et bona predicta ipsi deveniant et sint. Hoc etiam expresse, quod in processu temporis sorores commorantes in dicto monasterio si monasterium fuerit, teneantur et debeant mutare habitum tertii ordinis in secundum id est in ordine sanctae Clarae (...).*

17 AFSFA, Krk, *Bartolijev zbornik I*, f. 215^r, 20. VI. 1513.

vrijeme. Trećoredice i trećoredske samostanske zajednice nastajale su tako da su se dvije ili tri žene, vrlo često udovice, udružile i počele zajedno stanovati, smatrati se redovnicama i obdržavati *Pravilo Nikole IV. pape* potvrđeno godine 1289. Međutim bilo je i napetosti vezanih uz pitanje jesu li one prave redovnice. Znalo se reći, ako ste redovnice, uzmite klauzurni stil života kao što su učinile klarise i pripadaju franjevačkoj zajednici, tj. drugomu redu sv. Franje.

Kako bi se ta napetost donekle riješila, nastalo je *Pravilo Leona X. pape*, upućeno 1521. upravo klauzurnim sestrama Trećega reda i samostanskim trećoredcima. To pravilo nisu prihvatili svi, primjerice muška redovnička zajednica franjevaca trećoredaca u Italiji i franjevci trećoredci u Dalmaciji i Istri, ali Crkva ih je i dalje priznavala pravim samostanskim redom, premda stroža zajednica prvoga franjevačkoga reda nije to lako prihvaćala.

U Krku je postojala bratovština „cordigera”, Pasonosaca sv. Franje, koju je osnovao Siksto V. papa. Bratovština je bila slična Trećemu svjetovnomu redu sv. Franje, a ponegdje ga je i zamjenjivala. Ta bratovština postojala je do početka 19. stoljeća i imala je nekoliko grobnica u crkvi sv. Franje. Sačuvana je oporuka Mariete, kćeri Luke Rinaldisa, od 18. lipnja 1594. u kojoj ona izražava želju da ju pokopaju u jednu od grobnica za članice bratovštine pasonosica što su ih fratri napravili u crkvi.¹⁸

Trećoredice postaju klarise

Tijekom 15. stoljeća, a osobito u 16. stoljeću nestale su mnoge male zajednice redovnica trećoredica jer su prelazile u drugi franjevački red – klarise. Povod je tomu procesu bilo to što redovnice franjevke trećoredice nisu imale službeno od Crkve potvrđeno pravilo za redovnice, tj. za samostanski klauzurni način života. Naime, *Pravilo Trećega reda sv. Franje* koje je odobrio Nikola IV. papa 18. kolovoza 1289. godine bilo je napisano i potvrđeno za sljedbenike sv. Franje u svijetu, kao i za one koji su živjeli u zajednicama, ali ne strogo za samostanske redovničke zajednice. Samostanske zajednice trećoredica nastajale su tako što su se otvarali samostani i obdržavalo *Pravilo Nikole IV. pape*,

18 AFSSA, Krk, *Bartolijev zbornik* I, f. 275^v, 18. VI. 1594.: *et voglio esser sepellita nella Chiesa di S. Francesco di questa Citta in una delle sepolture che quelli R.R. P.P. anno fattofare per le sorelle del Cordone del Padre S. Francesco.*

a ono nije naglašavalo klauzuru, tj. strogo zatvorene samostane. Redovnice su živjele u samostanima i mogle su prema potrebi iz njih izlaziti i služiti gubavcima i raznim drugim potrebama. To, osobito strogim redovnicima, nije odgovaralo i željeli su strogu klauzuru kao što su imale benediktinke, klarise i druge monaške redovničke zajednice.

Tijekom 15. stoljeća mnoge su trećoredske zajednice preuzele *Pravilo sv. Klare* te su postale klarise. Priamo Etzi donosi brojne slučajeve govoreći o obnovi koja je zahvatila ne samo prvi nego i drugi red i ukratko opisuje: „Pravi će poticaj obnove XV. stoljeća doći kao posljedica duhovnoga žara koji se probudio među Observantima. Na početku, ovi su bježali od zadaće da budu na pomoć redovnicama, ali s vremenom su morali prihvatiti naredbom Svete Stolice i na traženje samih obnovljenih samostana. Tada je započelo pravo obnoviteljsko djelovanje općenito djelom redovnica velike duhovne sposobnosti, koje su dale vjerodostojnost unutarnjoj obnovi. Opća je posljedica bila povratak na Pravilo sv. Klare, i to ne samo u samostanima urbanistkinja, nego i u mnogim drugim Trećega samostanskoga reda, pa čak i u samostanima koji nisu bili franjevačkog utemeljenja”. Donosi slučajeve pojedinačnih i pokrajinskih prijelaza iz trećega reda u red klarisa. Među ostalim kaže: „Ali nisu svi samostani sami od sebe prihvaćali obnovu, a Observanti su ih pokušavali na to navesti u svim mjestima, služeći se i prisilnim sredstvima”¹⁹

I kod nas ima pribilježnih slučajeva da su samostani trećoredica pretvarani u klauzurne klarističke samostane. Godine 1391. u Šibeniku je redovnička zajednica pretvorena u klarise. U samostanu Gospe od Anđela u Kotoru redovnice su na početku opsluživale *Pravilo* Trećega reda sv. Franje.²⁰ Slično je bilo i sa samostanom Navještenja Blažene Djevice Marije u Krku.

Sestra Franceschina, u svijetu zvana Margareta, kći pok. Ivana Tesserija, preminula je 9. listopada 1509. u Trevisu kod sestara Trećega reda sv. Franje i ondje je oporučno ostavila sestri Benedikti Schinella de Vegla dobra trećoredskoga samostana kod crkve Navještenja Blažene Djevice Marije u Trevisu. Sestra Benedikta Schinella de Vegla i sestra Franceschina Tesseri iz Trevisa osnovale su u Krku samostan Trećega reda sv. Franje dobrima koja su se nalazila u Trevisu. Kako je sestra Franceschina oporučno odredila svojom

19 Etzi 2009, 202-203.

20 Bezina 1994, 269-294.

baštinicom sestru Benediktu, tako je sestra Benedikta odredila svojom baštinicom sestru Margaretu Vojković iz Krka. Onda 12. svibnja 1519. sestra Margareta Vojković oporučno određuje svojim univerzalnim nasljednikom krčki samostan Navještenja i sestre koje u njemu žive. Ako bi samostan prestao postojati, određuje da sva dobra pripadnu samostanu sv. Franje u Krku. Ako bi samostan sv. Franje u Krku bio kriv za prestanak postojanja samostana klarisa, neka sva dobra ostanu za hospital koji neka se uredi na tom mjestu. Zatim određuje neka sestre Trećega reda sv. Franje promijene odijelo i uzmu pravilo sestara klarisa, tj. neka prijeđu iz trećega u drugi red sv. Franje.²¹

O životu i radu klarisa u Krku nemamo mnogo podataka, pa bi i sitni podatci mogli poslužiti u daljnjim istraživanjima naše prošlosti. Franjo „de Stane detto Cognado” 26. travnja 1517. oporučno određuje da ga pokopaju u crkvi sv. Marije „Annuntiatae” i neka iz njegovih dobara svake godine naruče sedam svetih misa za njega i njegove pokojne. Opatica je još bila Benedikta (valjda Schinella, op. M. Polonijo) i određena je, uz biskupa Donata bosanskoga i Natala krčkoga, za izvršiteljicu oporuke.²²

U travnju 1540. godine opatica samostana sv. Marije od Navještenja bila je časna sestra Eufemija „Iadrensis” prokurator samostana Petar Schinella, a spominju se još ove sestre: sestra Marija iz Trevisa, sestra Franciska, sestra Paula, sestra Cecilija i sestra Klara. Kapitul se održao u spavaonici.²³

Biskupski vikar u Krku Lauzeroto u dekretu 18. svibnja 1569. redovnice naziva „monache beretine”. Taj je naziv redovito bio upotrebljavan za redovnice koje su obdržavale treće pravilo svetoga Franje. Nosile su sivo odijelo i odatle naziv „beretine”. Vjerojatno je ostao u uporabi naziv koji su nosile dok su još bile trećoredice. Godine 1571., 12. travnja, biskup Petar Bembo osobno uručuje opatici Kristini Malaspina dekret o klauzuri, propise o primanju novih redovnica, o kapelanu, o ispovjedniku, o vođenju službenih knjiga i blagajničkog dnevnika. Za prokuratora im je imenovao Franju Cicuta, a za kapelana i ispovjednika fra Blaža Rovere, gvardijana samostana sv. Franje u Krku.²⁴ Mjesec dana kasnije, 11. lipnja 1571., biskup Bembo zabranjuje bilo kakvu uslugu i

21 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise. Za oporuku Vojkovičke vidjeti: AFSFA, Krk, *Bartolijev zbornik I*, 95-97.

22 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 1.

23 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 6.

24 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 2, 12. IV. 1571.

vezu konventualaca i sestara klarisa u Krku jer da je Pijo V. breveom 3. lipnja 1568. prenio svaku duhovnu pastoralnu brigu s konventualaca na lokalnoga biskupa.²⁵

Malo kasnije, 15. svibnja 1571., krčki biskup izmiruje posvađene supružnike Bernardina Žubranića i Katarinu, kćer Bernardina Futtinisa, koja se bila povukla (sklonila) u samostan klarisa.²⁶ Godine 1585. izabran je za ispovjednika klarisa velečasni Anton Carobbi. Biskup je čuo da se u samostanu nalaze neke knjige Honorata Aurisone i biskup zapovijeda „madri” Leonarda Rinaldis da mu ih dostavi kako bi ih pregledao. Pred biskupom 1. kolovoza 1577. godine postolar Zuane Silobizza i njegov „cognado” dopuštaju klarisama da zid samostanskoga vrta produže sve do pročelja njegove kuće u ulici sv. Marka.²⁷

Nakon smrti opatice Nikolote Biasiol 14. svibnja 1581. godine izabrana je nova opatica „suor” Anzola Draža iz Cresa. Biskup Petar Bembo bio je veoma energičan, možda katkada i nagao u odlukama. Tako 26. prosinca 1582. opatici Anzoli Draščan oduzima samostanske ključeve, jer mu nije poslušna i naređuje joj da zatraži od Svete Stolice oslobođenje izopćenja jer je dopuštala sestrama da razgovaraju s prolaznicima.²⁸ U isto vrijeme biskup zabranjuje posjećivati samostane redovnica, a s njima smije govoriti jedino bliža rodbina.

Godine 1585. Petar Bembo, biskup krčki, htio je zatvoriti samostan sestara klarisa jer ih je bilo vrlo malo, a po odlukama Tridentskoga sabora biskupi su trebali otvarati sjemeništa. Biskup Bembo odlučio je 1585. godine zatvoriti samostan klarisa i na tom mjestu otvoriti sjemenište. Međutim fratri su prosvjedovali protiv zatvaranja kod Siksta V. pape naglašavajući kako je u oporuci jasno rečeno da, ako ne bi bilo sestara, imanje ima pripasti samostanu sv. Franje. Papa je na to odgovorio, povjerio slučaj rapskomu biskupu i samostan klarisa nije zatvoren.²⁹

Godine 1587. biskup Bembo dobiva indult za sve koji na Lovrečinu dođu u crkvu siromašnih klarisa, pomole se i daju milostinju za njihovo izdržavanje.³⁰ Tri godine kasnije, 1590., biskup određuje da sa sestrama klarisama može ko-

25 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 2. Vidjeti i: Etzi 2009, 204.

26 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 2.

27 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 2.

28 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 2.

29 AFSFA, Krk, *Bartolijev zbornik* I, ff. 277^v-278^v.

30 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 3.

municirati samo njihova rodbina. Biskup Bembo u više je navrata intervenirao i zapovijedao sestrama.

Godine 1587. klarise su oslovljene kao „monache negre”, a nekoliko godina ranije kao „monahae beretinae”. To nas uvjerava da su promijenile odijelo u skladu s općim pravilom sestara klarisa.

Godine 1585. fratri konventualci sv. Franje u Krku tuže papi Sikstu V. krčkoga biskupa Bemba koji ne dopušta da klarise izaberu opaticu i prijeti da će zatvoriti samostan i prihod upotrijebiti za potrebe biskupije (biskupsko sjemenište po odlukama Tridentskoga općeg sabora). Fratri u tužbi navode i to da je oporukom određeno neka, ako nestane samostana, dobra prijeđu u vlasništvo samostana sv. Franje. Papa na tu tužbu odgovara neka se u svemu udovolji redovnicima. To je potvrdio i breveom od 10. listopada 1585. godine.³¹

U svibnju 1655. Konstantin Rossi, biskup krčki, strogo zabranjuje da koldrice u svojem posjedu imaju tintarnicu i da pišu pisma. U slučaju da se koja ogluši na njegovu zabranu strogo se kažnjava da godinu dana svaki petak klečeći jede kruh i vodu bez vela na glavi.³² Četiri godine kasnije prigodom vizitacije samostana 19. i 21. srpnja 1659. kapelan samostana bio je Ivan Nave, kanonik. U samostanu je tada bilo šest sestara s crnim velom i jedna s bijelim velom. K tomu bilo je pet „zitella” (sluškinja). Dvije djevojke koje su rođene sestre spavaju zajedno. Namještaj i oprema samostana veoma su siromašni. Kor je prevelik u odnosu na veličinu crkve, posred kora je drveni križ i tu se nalaze i neke svete slike.

Ulasku u samostan prethodilo je vrijeme provjere, za djevojke koje ulaze u samostan kao i za samostansku redovničku zajednicu koja promišlja koga prima. Godine 1672. biskup dopušta, ako opatica i druge sestre pristanu, da u samostan stupe gospođe Francesca Carari i Leonarda Boncecha da Vicenza, kako bi ih se poučavalo u kršćanskom nauku „e costumi christiani”. Biskup također dopušta da u samostan uđe gospođa Antonia, kći Mariete Michieli, s nakanom da nakon dva mjeseca obuče habit klarisa.³³

Godine 1682. opatica sestra Antonia Soria prodala je komad zemlje u Cimpi što ga je samostanu prigodom ulaska darovala sestra Klara Škrbe.

31 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 3.

32 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 5.

33 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 2.

U samostanu je uvijek bilo barem nekoliko redovnica. Prema popisu prigodom izbora opatice bilo je najmanje pet redovnica s pravom glasa, a to znači da je samostan bio malen i siromašan, ali je imao uvijek i pomlatka. Tako je prigodom izbora sestre Marije Giovanne Casteli 23. studenoga 1722., u nazočnosti biskupa Lessija i providura Jakova Morosinija, bilo čak petnaest sestara s pravom glasa (votatkinja). To su bile: Franica Galli, Michela Fratina (Udina), Livija Franzana, Nikica Pajalić, Candida Franzzani, Marija Ivana Casteli, Marija Antonija Pastorić, Marija Ruža Callore, Marija Klara Cagnolini, Marija Fortunata Terazzini, Elizabeta Giponi, Gjakomina Carobbi, Teodora Cortese, Leonarda Ciccutta, Felice Sachellari. Tri godine kasnije (1725.) bilo je prigodom izbora nove opatice dvanaest sestara s pravom glasa. Godine 1725. izabrana je za opaticu sestra Rosa Calore, koja je ponovo izabrana 1728.³⁴ Godine 1753. bilo je 22 votatkinje kada je na Sv. Anu (26. srpnja) izabrana za opaticu Marija Cortese.³⁵

Bilo je i sestara koje su izdržavale zatvorsku kaznu u samostanskom zatvoru. Jedna sestra je bila kažnjena sa sedam godina izolacije u zatvoru. U samostan su dolazile zrele djevojke, ali i mala djeca. Tako imamo slučaj da su godine 1753. „ušle kao edukande Eufemija pl. Zonca Jerolimova iz Dignana i Marija pl. Balbi, Ivana Daniela iz Krka obje od sedam godina, te gospođa Marija Tonello”³⁶ Samostan je bio odgojni zavod za bolje stojeće obitelji koje su slale na odgoj i sitnu djecu. Apostolski nuncij u Veneciji 6. srpnja 1753. propisao je neke zakone o odgoju i pouci u samostanu:

1. – Djeca se primaju na odgoj.
2. – Prostor njihova stanovanja mora biti odijeljen od monahinja i novakinja i dobro uređen.
3. – Za primanje se traži pristanak na kapitululu sestara.
4. – Da se ne prekorači broj koji se može primiti.
5. – Da će hranarina za edukande biti unaprijed nadoknađena.
6. – Da su čedno odjevena.
7. – Da se drže propisa klauzure i parlatorija kao monahinje.
8. – Ako iziđe iz samostana, da se više nikada ne vrati, osim ako se odluči biti monahinja. Edukande

34 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 5.

35 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 2.

36 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 2.

su izlazile iz samostana jedino uz dopuštenje biskupa, i to samo iz zdravstvenih razloga.³⁷

Pred zatvaranje samostana

Bilo je više povoda za zatvaranje samostana. U mnogo slučajeva može se reći da su civilne vlasti ciljano djelovale kako bi se samostan zatvorio, i to ograničenjem ili pak potpunom zabranom primanja novih članova, i slično. Na zatvaranje samostana utjecalo je i često mijenjanje društvenoga uređenja, prevrati i promjena vlasti. Važan povod bio je duh prosvjetiteljstva koji je sve jače zahvaćao područje vjerskoga života. Racionalizam je snaga koja je gradila, ali i razgrađivala vjerske nazore i stavove stvarajući u duhu koji nije pogodovao vjerskim pogledima, a posebno instituciji Crkve i crkvenih struktura. Mate Polonijo tako bilježi: „Okolo 1798. biskup Šintiće piše da je u gradu Krku drugi ženski samostan svete Klare i sedam zavjetovnih redovnica, a opatica je sestra Maria Felice Petris”.³⁸

Dana 11. kolovoza 1798. godine Savjet carske kraljevske uprave iz Zadra postavlja pitanje biskupu Šintiću o tome postoje li valjane zapreke na putu prijedloga krčke *c. kr. Superiorita* da se samostan sv. Klare pretvori u provizornu kazermu za vojničku posadu. Prilaže pismo Pija VI. s odlukom da se ženski samostan, ako nema 12 zavjetovanih koludrica, može upotrijebiti za stanove vojnika.³⁹

Obavijest Carske uprave u Krku biskupu Šintiću prenosi M. Polonijo: „20. 3. 1802. u Krku *c. kr. Superiorita Locale* javlja biskupu Šintiću, da je car potvrdio izbor Suor Marije Vitorije Dudi za opaticu samostana sv. Klare, koji je pod carskim patronatom”.⁴⁰ Malo kasnije, 12. svibnja 1806., Napoleon je ukinuo samostan.⁴¹ Godine 1806., 18. rujna, *Superiorita Locale* u Krku zahvaljuje biskupu Šintiću što je bio veoma kooperativan u smještaju vojske u Krku, tj. u samostanu klarisa.⁴²

37 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 2.

38 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 3.

39 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 3.

40 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 1.

41 Bezina 1994, 281.

42 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, 13.

Tri klarise, zadnje časne sestre u samostanu sv. Klare u Krku prešle su u benediktinski samostan, koji je dobio i ovlast nad svim imanjem sestara klarisa. Bilo je kasnije govora i o pitanju mirovine klarisa na račun izgubljenoga i zatvorenoga samostana.

Godine 1812. ordinarijat je dobio dozvolu iz Rijeke da se tabernakul iz nekadašnjega samostana sv. Klare u Krku prenese u crkvu Gospe od Karmela u Dubašnicu. Car je 28. studenoga 1823. naredio da osim kuće, tj. samostana, sva druga imanja klarisa prijeđu u vlasništvo samostana sestara benediktinki, gdje su našle smještaj i zadnje klarise, a benediktinke su dužne „constantamente dedicarsi all educazione delle ragazze”, posvetiti se poučavanju ženske mladeži.⁴³

Samostanska zgrada služila je sve do najnovijih dana, kao vlasništvo općine, za gimnaziju. Krajem 2010. godine zgrada je srušena i na tom su mjestu obavljena arheološka istraživanja, a u planu je izgradnja sportske dvorane.

Izvori i literatura

Arhiv Biskupskog ordinarijata, Krk

Mate Polonijo, Bratovština sv. Franje u Krku (rukopis)

Mate Polonijo, Klarise (rukopis)

Arhiv franjevačkog samostana sv. Franje Asiškog, Krk

Bartolijev zbornik I-II.

Arhiv Provincijalata franjevac trećoredaca, Zagreb

Pergamene

Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae – Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, sv. IV. (listine godina 1236. – 1255.), sabrao i uredio Tadija Smičiklas, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1906.

.....
43 ABO, Krk, Mate Polonijo, Klarise, zadnja stranica (bez paginacije).

Miscellanea, sv. II-IV. (1950-1952), uredio Stjepan Antoljak, priredili Kruno Krstić, Ante M. Strgačić i Mirko Zjačić, Zadar: Državni arhiv u Zadru, 1953.

Toma Čelanski, Životopis i čudesa sv. Franje Asiškog, s latinskog preveo Damjan Damjanović, Zagreb: Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, 1977.

***

BEZINA, Petar, Samostani klarisa u Hrvatskoj, *Kačić – zbornik Franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja / Acta Provinciae ss. Redemptoris Ordinis Fratrum Minorum in Croatia XXVI* (1994): 269-294.

ETZI, Priamo, *Iuridica Franciscana. Monografski prohodi poviješću zakonodavstva triju Franjevačkih redova*, prijevod s talijanskog Judita Čovo, Split: Franjevački institut za kulturu mira, 2009.

KLAIĆ, Nada, *Izvori za hrvatsku povijest do 1526. godine*, Zagreb: Školska knjiga, 1972.

RUNJE, Petar, Tradicija o boravku sv. Franje na Krku, u: *Između povijesti i teologije. Zbornik radova u čast fra Atanazija Matanića u povodu 80. obljetnice života i 50. obljetnice znanstvenoga rada*, prir. Josip (Jozo) Sopta, Zadar – Krk: Franjevački provincijalat Zadar, Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 46. Posebno izdanje, sv. 40.), Vitagraf Rijeka, 2002., 111-117.

Petar RUNJE

Franciscan tertiary nuns and Poor Clares in Krk

Summary

The author furnishes a historical account of the Franciscan tertiary nuns and Poor Clares that had their convent in the town of Krk. Based on unpublished archival materials, a survey of the life and work of this monastic community is given describing its history from its beginnings up to the closure of the monastery at the beginning of the 19th century. Various informations on individual nuns and the fate of the monastery during the long centuries of the Middle Ages and modern era are presented and interpreted.

Keywords: St. Francis of Assisi, Franciscans, Franciscan nuns, tertiary nuns, Poor Clares, Krk.